

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Грень Зоряни Тарасівни

«“THE ECONOMIST”»: ФУНКЦІОНАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ, ОСОБЛИВОСТІ ПРИСУТНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ»,

подану на здобуття наукового ступеня

кандидата наук із соціальних комунікацій

за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики

Актуальність обраної теми дослідження визначається новизною об'єкта дослідження – британського тижневика «The Economist» – в українському науковому соціальнокомунікаційному просторі, а також його місця та ролі в інформаційному просторі України, що й заявлено в назві дисертаційної праці Зоряни Тарасівни Грень. Традиційно незначна дослідницька увага українських колег до закордонних періодичних видань як-от – «The Times», «The Independent», «International Herald Tribune», «BBC World», «Euronews» – пояснюється, на наш погляд, кількома суттєвими причинами – по-перше, недостатньо глибоким володінням частини українських учених англійською мовою, по-друге, незацікавленістю далекими від українських реалій виданнями за умови, коли, образно висловлюючи думку, і «вдома непочатий край роботи».

Попри таку не дуже втішну ситуацію з дослідженнями зарубіжної періодики, авторка провела досить ґрунтовне історіографічне дослідження з теми, зібравши в першому розділі дотичні до теми дослідження наукові розвідки українських та зарубіжних колег. Досить прискіпливій увазі з нашого боку був підданий саме перший підрозділ з набутками українських учених, оскільки коло дослідників, які працюють у соціальнокомунікаційній галузі, досить вузьке й сферу зацікавлень більшості колег знаєш з власного

досвіду. Якщо подивитися в часових вимірах, то, як зазначає Зоряна Тарасівна, «фактично до середини 1990-х рр. будь-які публікації українських науковців з осмислення і вивчення зарубіжного медіадосвіду просто відсутні» (с. 26). Проте на сьогодні вже є як дисертаційні дослідження, присвячені здобуткам зарубіжної журналістики, зокрема, Т. Бондаренко (екологічна етика журналу «The Ecologist», 2008 р.), Н. Варех (стереотипи в якісній британській пресі, 2014 р.), К. Сіріньок-Долгарьової (глобалізація в світовому новинному дискурсі на прикладі англомовних інтернет-медіа США, Великобританії, Індії та Австралії, 2011 р.), Л. Хотюн (світовий та український досвід щодо «часопису новин», 2013 р.), так і поодинокі наукові статті, найближчі до тижневика «The Economist» – Н. Друль, О. Лазарчук та С. Блавацького.

Окресливши очевидну актуальність обраної теми дослідження, варто відзначити її безпосередній зв'язок з науковими темами Науково-дослідного інституту пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, де була виконана робота, зокрема: «Періодика другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст. на українських землях: бібліографічні, функціонально-типологічні, біографічні компоненти» (державний реєстраційний номер 0113U006489), «Українська преса першої чверті ХХ ст.: репертуар, бібліографічні виміри, комунікаційне середовище» (державний реєстраційний номер 0116U008302), «Українська преса 1920–1930-х рр.: типологічні моделі, інформаційні можливості, журналістські спільноти» (державний реєстраційний номер 0120U101191).

При цьому варто відзначити, що об'єкт, предмет і мета дисертаційної роботи «“The Economist”: функціонально-типологічні аспекти, особливості присутності в інформаційному просторі України» повністю відповідають її назві й ґрунтуються на тих же ключових словах. Крім того, шість сформульованих завдань дослідження, з одного боку, повно розкривають його мету, а з іншого – корелюють з чітко й змістовно сформульованими та належно пронумерованими висновками.

Неможливо залишити поза увагою емпіричну базу дослідження, що вимірюється як у часових межах вивчення британського тижневика «The Economist» та його рецепції в інформаційному просторі України – 1991–2019 рр., тобто 28 років; так і в кількісних показниках – понад 1500 чисел тижневика «The Economist» та 16 нарахованих нами українських періодичних видань, які були проаналізовані здобувачкою щонайменше впродовж 5 років.

Серед наукових набутків Зоряни Тарасівни, прописаних у науковій новизні, зокрема в пункті «вперше», впадає в око кількість закордонних джерел, введених до наукового обігу нашої галузі, – це 89 іноземних публікацій. Звісно, що за цим показником стоїть кропітка праця здобувачки і над їх пошуком, і над перекладом та осмисленням. У пунктах наукової новизни також добре прописані підходи до висвітлення української проблематики в тижневику «The Economist», зокрема: ідейно-концептуальні, політико-правові, часово-просторові, жанрово-структурні та мовностилістичні із достатнім рівнем конкретизації та узагальнення.

Наукова новизна дисертації простежується також у викладі обов'язкових пунктів «удосконалено» та «набули подальшого розвитку», де йдеться про «систематизацію основних чинників, що впливають на зарахування періодичних видань до типу журналу новин» (с. 21), про «спостереження над науковим осмисленням явища проникнення й використання чинної ефективної моделі закордонного засобу масової комунікації в українському медіасередовищі» (с. 22) та про «дослідження особливостей реагування на події українського суспільно-політичного життя в закордонних засобах масової комунікації» (с. 22).

Цінність викладеного матеріалу, достовірність сформульованих висновків засвідчує вміле та доречне використання методологічного інструментарію для максимально повного висвітлення предмета дослідження та увиразнення наукової концепції. Варто зазначити, що в роботі прописані методи дослідження щодо тих сегментів емпіричної бази, до яких вони були застосовані; трикомпонентно сформульоване практичне значення отриманих

результатів дослідження – у науково-практичній площині, у практичній діяльності та в навчальному процесі.

Основні результати дисертації викладені в 16 публікаціях: 10 статтях у наукових фахових виданнях України, 1 – статті в зарубіжному науковому періодичному виданні, а також 5 матеріалів конференцій. До речі, варто відзначити, що часовий проміжок публікацій здобувачки охоплює понад 20 років (2000–2020 рр.), що свідчить про її зрілість.

Під час дослідження лише одного, хоча й поважного зарубіжного видання, Зоряні Тарасівні вдалося висвітлити важливі аспекти з теорії та історії журналістики. Так, здобувачка акцентує увагу на розбіжностях у тлумаченні однієї з визначальних рис теорії журналістики, а відповідно й соціальних комунікацій, – це масовості аудиторії: «При цьому відразу ж виникає питання про відмінності між уявленнями про масовість аудиторії. Для західних медіаекспертів це поняття кількісне, тобто йдеться про якомога ширші кола читачів, в Україні ж це поняття якісне (с. 113).

При цьому авторка простежує шлях трансформації тижневика «The Economist»: від репрезентації себе як «журналу новин» через подолання досить вузьких меж «фінансово-економічного (“ділового”) видання» і до тижневика, що охоплює якнайширше тематичне поле.

Автореферат дисертації повністю розкриває основні положення роботи й відповідає її структурі та змісту. Зміст автореферату та основних положень дисертації є ідентичними: всі наукові положення та висновки, подані в авторефераті, детально розкриті в тексті дисертації.

Попри високий рівень дисертаційної праці З. Т. Грень, необхідно висловити такі зауваження, деякі у вигляді запитань:

1. На с. 63 Ви говорите, що «на розвитку часопису позитивно позначилася його значна залежність від особи редактора. Джеймс Вільсон – вольовий, практичний, стриманий, один із найбільших інтелектуалів Вікторіанської доби, фінансист і політик. За час його активної участі у тижневику предмет відображення охоплював практично усі галузі економіки,

а також доповнювався розглядом різних подій найвищого ступеня важливості для суспільства». Тож постає запитання, на яке ми не знайшли відповіді в тексті дисертації: «Чи простежували Ви взаємозв'язок престижу видання з авторитетом його видавця, і як це вплинуло на поступ тижневика?»

2. Перший та другий підрозділ першого розділу взаємодоповнюють один одного з метою створення цілісної картини дослідження тижневика «The Economist» українськими та зарубіжними дослідниками. Проте варто було б зацентувати увагу на тих аспектах, які більше досліджені українськими, а які – зарубіжними вченими, тобто спільні й відмінні точки дотику. Особливої ваги набуває це питання в нинішніх умовах, коли українські вчені добровільно-примусово мають якнайшвидше виходити в царину зарубіжної науки, зокрема на майданчик «скопусівсько-веб-оф-сайєнських» видань.

3. На с. 51 тексту дисертації Ви згадуєте статтю Д. Гуттенплана «The Americanization “The Economist”», у якій йдеться про американізацію аналізованого британського тижневика, проте залишилося не зовсім зрозумілим питання цінності цієї публікації для проведеного дослідження і те, що особливого автор вкладав у поняття «американізація».

4. На с. 91 Ви відзначили, що «Сьогодні “The Economist” – це не тільки журнал, а й цифровий медіаресурс, який успішно розвивається», що в принципі лише підтверджує поважний статус цього зарубіжного видання, яке має йти в ногу з часом. Проте хотілося б уточнити, що саме має на увазі дисертантка під поняттям «медіаресурс» у цьому контексті і чим воно відрізняється від загальновизнаного його тлумачення.

5. На с. 147 Ви пишете, що враховували в своїх твердженнях оцінки інших науковців, які досліджували особливості висвітлення української тематики в закордонних ЗМІ. І тут це питання буде певним чином перегукуватися з першим, оскільки стосуватиметься виявлення специфіки цих особливостей, тобто наскільки відмінною чи, навпаки, схожою, була подана українська тематика в зарубіжних масмедіа?

Проте висловлені зауваження жодним чином не впливають на високу оцінку дослідження, проведеного З.Т. Грень. Дисертація Зоряни Тарасівни Грень на тему «“The Economist”: функціонально-типологічні аспекти, особливості присутності в інформаційному просторі України» є завершеною працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв’язують важливе для галузі соціальних комунікацій наукове завдання – визначення функціонально-типологічної характеристики видання “The Economist” у контексті світової журналістики XIX–XXI ст. та в інформаційному просторі України; відповідає спеціальності 27.00.04 – теорія та історія журналістики, профілю спеціалізованої вченої ради та вимогам п. 9, 11, 12, 13 “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015 та № 567 від 27.07.2016), які висуваються до кандидатських дисертацій, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики.

Офіційний опонент:

доктор наук із соціальних комунікацій, професор,
професор кафедри мови та стилістики

Інституту журналістики Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Л.Г. Пономаренко

